

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มี
วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหาปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน
โครงการอาหารกลางวันดีเด่นในปีการศึกษา 2534

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามไปยังประชากรที่เป็นผู้บริหาร และ
และครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา ที่เป็นโรงเรียนโครงการ
อาหารกลางวันดีเด่นในปีการศึกษา 2534 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม และ
ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหาร
กลางวัน ได้รับแบบสอบถามคืนเพื่อนำมาวิเคราะห์จำนวน 324 ฉบับ เป็นของผู้บริหาร 162
ฉบับ และครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน 162 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.00 และได้นำ
แบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเอส พี เอส เอช
เอกซ์ (SPSS^x) ของสถาบันบริการคอมพิวเตอร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยหาค่าร้อยละ ค่า
เฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
และสร้างสมการเพื่อหาตัวทำนายที่ดีที่สุดโดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่ม หรือลด
ตัวแปรเป็นขั้นๆ (Stepwise Multiple Regression) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและแผนภูมิ
ประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากตารางวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดสรุปผลของการวิจัยดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 35-39 ปี และ 40-44 ปี ตามลำดับ ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี การดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่พ.ศ. 2521 หรือหลัง พ.ศ. 2521 ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยกว่า 2 ปี และส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมาแล้ว และโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินวิธีการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนโดย ให้บริการจำหน่ายทั้งข้าวและกับข้าวรองลงมา คือ นักเรียนนำข้าวมาจากบ้านและโรงเรียนจัดสมทบ, นักเรียนนำทั้งข้าวและกับข้าวมาจากบ้าน และผู้ปกครองนักเรียนร่วมจัดทำและจำหน่ายทั้งข้าวและกับข้าวตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น พบว่า

2.1 ในโรงเรียนทุกขนาด ปัจจัยเกือบทุกปัจจัยมีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นปัจจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันเป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปัจจัยส่วนใหญ่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อต่อไปนี้ เป็นรายการปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อ 4.4 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน (ปัจจัยด้านการวางแผนดำเนินงาน)

ข้อ 5.5 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านบุคลากร)

ข้อ 8.1 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

ข้อ 10.1 โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน (ปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน)

และข้อที่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับน้อย คือ

ข้อ 8.3 โรงเรียนมีกองทุน หรือมูลนิธิที่สามารถนำดอกผลมาใช้ เพื่อประโยชน์ในโครงการนี้ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

2.2 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นมีค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก สกเว้น ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมาก สกเว้นข้อต่อไปนี้เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อ 4.4 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน (ปัจจัยด้านการวางแผนดำเนินงาน)

ข้อ 5.4 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกัน (ปัจจัยด้านบุคลากร)

ข้อ 5.5 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านบุคลากร)

ข้อ 5.6 มีการจัดครูเวรผลิตกันดูแลอาหารกลางวันในโรงเรียน (ปัจจัยด้านบุคลากร)

ข้อ 8.1 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

ข้อ 9.4 โรงเรียนจัดกิจกรรมอาหารกลางวันได้ถูกต้องตามหลักของโภชนาการ (ปัจจัยการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน)

ข้อ 10.1 โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน (ปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน)

และข้อที่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับน้อย คือ

ข้อ 8.3 โรงเรียนมีกองทุน หรือมูลนิธิที่สามารถนำดอกผลมาใช้ เพื่อประโยชน์ในโครงการนี้ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

2.3 ในโรงเรียนขนาดกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น มีค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมของปัจจัยทุกข้ออยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมาก สกเว้นข้อต่อไปนี้เป็น

เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด

- ข้อ 4.4 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน (ปัจจัยด้านการวางแผนดำเนินงาน)
- ข้อ 5.4 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกัน (ปัจจัยด้านบุคลากร)
- ข้อ 5.5 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านบุคลากร)
- ข้อ 5.6 มีการจัดครูเวรผลิตกันดูแลอาหารกลางวันในโรงเรียน (ปัจจัยด้านบุคลากร)
- ข้อ 7.2 มีการให้ความรู้ อบรม หรือแจ้งให้ครูทุกคนได้นำกิจกรรมในโครงการไปสอดแทรกในวิชาที่สอนตามความเหมาะสม (ปัจจัยด้านการจัดการและบริหารโครงการ)
- ข้อ 7.3 มีการให้บริการ หรือจำหน่ายอาหารกลางวันได้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน (ปัจจัยด้านการจัดการและบริหารโครงการ)
- ข้อ 8.1 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)
- ข้อ 9.6 โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียน ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร (ปัจจัยการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน)
- ข้อ 10.3 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ท่านกำลังดำเนินอยู่นี้ ทำให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และได้ผลดี (ปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน)

และข้อที่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับน้อย คือ

- ข้อ 8.3 โรงเรียนมีกองทุน หรือมูลนิธิที่สามารถนำดอกผลมาใช้ เพื่อประโยชน์ในโครงการนี้ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

2.4 ในโรงเรียนขนาดเล็ก ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด้นมีค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก สกเว้น ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ปัจจัยด้านงบประมาณ และปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันเป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมาก สกเว้นข้อต่อไปนี้เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อ 8.1 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

และข้อที่เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับน้อย คือ

ข้อ 8.3 โรงเรียนมีกองทุน หรือมูลนิธิที่สามารถนำดอกผลมาใช้ เพื่อประโยชน์ในโครงการนี้ (ปัจจัยด้านงบประมาณ)

2.5 ผลการวิเคราะห์คะแนนการประเมินโครงการอาหารกลางวันดีเด้นกับปัจจัยหรือตัวแปรทั้ง 11 ตัว มีความสัมพันธ์กับคะแนนการประเมินในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด้น และการจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด้นพบว่า

3.1 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด้น ของโรงเรียนทุกขนาดมี 2 ปัจจัย คือ งบประมาณ และการบูรณาการการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน โดยเรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้

ลำดับที่ 1 การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

ลำดับที่ 2 งบประมาณ

ได้สมการในการพยากรณ์ หรือสมการถดถอยดังนี้

1. ในรูปของคะแนนดิบ

$$Y' = 28.78243 + 2.18020 X_1 + 1.41175 X_2$$

2. ในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .22733 Z_0 + .15850 Z_1$$

และตัวแปร X_0 และ X_1 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 10.24

3.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนประเภทที่ 1 (ขนาดใหญ่) มี 1 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันและได้สัมฤทธิ์ในการพยากรณ์ หรือสัมฤทธิ์ทดลองดังนี้

1. ในรูปของคะแนนดิบ

$$Y' = 34.30908 + 2.80316 X_{10}$$

2. ในรูปของคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .29183 Z_{10}$$

และตัวแปร X_{10} สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 8.52

3.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนประเภทที่ 2 (ขนาดกลาง) มี 2 ปัจจัย คือ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน และงบประมาณ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

ลำดับที่ 1 กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

ลำดับที่ 2 งบประมาณ

ได้สัมฤทธิ์ในการพยากรณ์ หรือ สัมฤทธิ์ทดลองดังนี้

1. ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 28.23186 + 2.05654 X_0 + 1.76005 X_1$$

2. ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$z' = .30705 z_0 + .18729 z_1$$

และตัวแปร X_9 และ X_{10} สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 15.61

3.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนประเภทที่ 3 (ขนาดเล็ก) มี 1 ปัจจัย คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และได้ผลการในการพยากรณ์ หรือ สมการถดถอยดังนี้

1. ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 30.97137 + 2.86758 X_9$$

2. ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$z' = .324467 z_9$$

และตัวแปร X_{10} สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 10.53

อภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายดังต่อไปนี้คือ

1. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นพบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยส่วนรวมเห็นว่า ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ สภาพพื้นฐานของโรงเรียน, โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน, กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน, บุคลากร, วัสดุ อุปกรณ์, การจัดการและบริหารโครงการ, งบประมาณ, การวางแผนดำเนินงาน, การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และความร่วมมือของชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมาก สกเว้นปัจจัยด้านรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากว่า

ปัจจัยเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของฤาเดช เกิดวิชัย (2531) ที่พบว่า องค์ประกอบในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนจะดำเนินการได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจเอาใจใส่ของผู้บริหาร

การดูแลจากผู้บังคับบัญชา ความร่วมมือจากคณะครู การประชาสัมพันธ์ และรวมถึงปัจจัยสนับสนุน เช่น เงินทุน พืชผล เศรษฐกิจ ดินฟ้าอากาศ สภาพทางภูมิประเทศ เป็นต้น และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ อุตโยธา (2528) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีส่วนทำให้โครงการอาหารกลางวันสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นขึ้นอยู่กับ สภาพโรงเรียนที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการจัดทำหรือไม่ เช่น ความใกล้หรือไกลตลาด ความสามารถของโรงเรียนในการจัดทำส่วนครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ความร่วมมือจากชุมชน งบประมาณ ระยะเวลาดำเนินงาน บุคลากร รูปแบบและวิธีดำเนินการ ระบบการเบิกจ่ายเงินอาหารกลางวัน และความเข้าใจของผู้บริหารเกี่ยวกับนโยบาย จุดประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วีระชัย ศรีเมือง (2532) ที่พบว่า ปัจจัยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันนั้น โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณ กำหนดพื้นที่ด้านการเกษตร และจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเกษตร จัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์การประกอบอาหาร จัดหาสถานที่ จัดหาวัตถุดิบเพื่อประกอบอาหาร ปรับเวลาสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน จัดหาครูที่มีความรู้ และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เพื่อการจัดทำบัญชีรับจ่ายจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนหรือส่งผลให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษาประสบความสำเร็จได้

2. จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลมากที่สุดที่ในโรงเรียนทุกขนาดมี 4 ข้อ คือ โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน, ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ, โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในการดำเนินงาน และโรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสม จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้ประสบความสำเร็จนั้นโรงเรียนจะต้องมีนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจดี จึงจะให้การสนับสนุนได้ถูกต้อง นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ มีรูปแบบการจัดที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยใน 2 ข้อแรกมีความสอดคล้องกันและเป็นการแสดงว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานสนองต่อแผนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ของ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของฤาเดช เกิดวิชัย(2531) ที่พบว่า อำเภอแต่ละอำเภอนำนโยบายจากจังหวัดมาให้ผู้บริหารนำไปปฏิบัติ โดยมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด ส่วนปัจจัยด้านงบประมาณในข้อ 8.1 ที่โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันนี้ ในโรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่นต่างเห็นความสำคัญ ในเรื่องดังกล่าวอย่างมากอาจเนื่องมาจากมีคำสั่งของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการให้ข้าราชการครูผู้หน้าที่รับผิดชอบการเงินของโรงเรียน และเจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป อย่างเคร่งครัด และในปัจจัยข้อ 10.1 ด้านที่โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียนที่เป็นปัจจัยมีผลอยู่ในระดับมากที่สุดนี้ แสดงให้เห็นว่า หากโรงเรียนส่วนใหญ่ในโครงการอาหารกลางวันดีเด่นปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดอาหารกลางวันไม่ว่าจะเป็น การให้นักเรียนนำทั้งข้าวและกับข้าวมาจากบ้าน, นักเรียนนำข้าวมาจากบ้านแล้วโรงเรียนจัดสมทบ, โรงเรียนให้บริการและจำหน่ายทั้งข้าวและกับข้าว หรือเป็นการให้ผู้ปกครองนักเรียนร่วมจัดทำและให้บริการฟรีต่าง ๆ นี้ได้เหมาะสมตามสภาพของท้องถิ่นอันถือว่าเป็นปัจจัยที่มีผลอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินงานอาหารกลางวันบรรลุตามเป้าหมายได้

สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันจะประสบความสำเร็จได้ นอกจากจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการดังกล่าวแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีผลมากที่สุดอีก 3 ประการ คือ บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบและร่วมมือกัน, มีการจัดบุคลากรที่ต้องจัดครัวและอาหารกลางวันในโรงเรียน และจัดกิจกรรมอาหารกลางวันให้มีการบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจาก

ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียน และจำนวนบุคลากรมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอื่น ๆ ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และความรับผิดชอบในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องมีการวางแผนงานตามนโยบายที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนมีการจัดระบบการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุดข้อ 4.4 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน กับปัจจัยด้านบุคลากร ข้อ 5.4 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกัน ข้อ 5.5 ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ และข้อ 5.6 มีการจัดครูเวรผลิตกันดูแลอาหารกลางวันในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวีระชัย ศรีเมือง (2532) ที่พบว่า ผู้บริหารได้แสดงความสนใจอย่างแท้จริง และได้ผลิตเปลี่ยนบุคลากรในโรงเรียนรับผิดชอบโครงการ และให้มีการสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ ผู้บริหารโรงเรียน และครูส่วนมากมีความเต็มใจที่ได้รับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวัน และต่างเห็นความสำคัญของโครงการ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจากบุคลากรในโรงเรียนถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้ประสบผลสำเร็จ (จินตรา โสมรังสรรค์, 2529)

นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนขนาดใหญ่ยังเห็นว่าข้อ 9.4 การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันโดยโรงเรียนจัดกิจกรรมอาหารกลางวันได้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ เป็นปัจจัยที่สำคัญมากซึ่งสอดคล้องกับ ทวี ฤกษ์สำราญ (2520) และวีระวีระวาทะ (2524) ที่เห็นว่าโครงการอาหารกลางวันทำให้เด็กได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ได้สารอาหารครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ และเป็นประโยชน์ทางการศึกษา เด็กจะได้รับประสบการณ์ในการทำอาหาร แต่สิ่งสำคัญที่นอกจากการพยายามแก้ปัญหาทุพโภชนาการของเด็กนักเรียนแล้ว โรงเรียนและครูมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง ตามหลักโภชนาการ และปัจจัยด้านที่โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน ซึ่งได้ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่นั้น เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุดนี้ แสดงให้เห็นว่า หากโรงเรียนส่วนใหญ่ในโครงการอาหารกลางวันได้เน้นปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดอาหารกลางวันได้อย่างเหมาะสมตามสภาพของท้องถิ่นอันถือว่ามีผลอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินงานอาหารกลางวันบรรลุตามเป้าหมายได้

สำหรับโรงเรียนขนาดกลางมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน เช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ ปัจจัยทุกข้อส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อยู่ในระดับมาก ดังได้กล่าวแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มาสับสนุนหรือส่งผลให้โรงเรียนดำเนินโครงการอาหารกลางวันประสบความสำเร็จได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ในข้อ 4.4, ข้อ 5.4, ข้อ 5.5 และข้อ 5.6 เช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดใหญ่กล่าวคือ โรงเรียนต้องมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน, ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ, โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในการดำเนินงาน นอกจากนี้ต้องมีการจัดครูเวรดูแลการจัดอาหารกลางวันซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสอดคล้องกันทั้งยังเป็นการแสดงว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานสนองต่อแผนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ปัจจัยด้านการจัดการในข้อ 7.3 โรงเรียนมีการให้บริการ หรือจำหน่ายอาหารกลางวัน ได้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และในปัจจัยข้อ 10.3 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ท่ามกลางดำเนินอยู่นี้ ทำให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและผลดี อาจถือได้ว่า ปัจจัยทั้ง 2 ประการ แสดงให้เห็นถึงความพยายามของโรงเรียนขนาดกลางที่ได้จัดรูปแบบของการบริการ และจำหน่ายที่เหมาะสมทั้งนี้เพื่อให้โครงการดำเนินการไปได้ตามวัตถุประสงค์

นอกจากนั้น ปัจจัยด้านที่มีความสอดคล้องกันทั้ง 2 ข้อ คือ ข้อ 7.2 มีการให้ความรู้อบรม หรือแจ้งให้ครูทุกคนได้นำกิจกรรมในโครงการไป สอดแทรกในวิชาที่สอนตามความเหมาะสมกับข้อ 9.6 โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวิธีการบูรณาการโครงการกับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ไว้อย่างละเอียดชัดเจนแล้ว ในคู่มือการฝึกอบรมด้วยตนเอง ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่ต้องการให้การจัดทำกิจกรรมอาหารกลางวัน โดยบูรณาการการเรียนการสอนกับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เข้าด้วยกัน โดยใช้กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อให้เกิดผลผลิตตามแนวโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันด้วย ซึ่งมีการเสนอรายละเอียดไปแล้ว การดำเนินการเรียนการสอนดังกล่าวจะเป็นหนทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยลดปัญหาโรคขาดสาร

อาหารของเด็กในวัยเรียน และเป็นการสร้างบริเวณนิสัยที่ถูกต้องให้กับนักเรียน (จันทร์รา โสมิตรังสรรค์, 2529) และจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน ตามแนวที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ให้ไว้คือ ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่า และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ในขณะที่เด็กก็สามารถสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารอีกด้วย จากเหตุผลดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้ผู้บริหาร และครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน เห็นว่า การจัดกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง

สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัจจัยส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อยู่ในระดับมากที่สุดเพียงข้อเดียว คือโรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน โดยปัจจัยส่วนใหญ่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อยู่ในระดับมาก ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัจจัยที่มาสสนับสนุนหรือส่งผลให้โรงเรียนดำเนินโครงการอาหารกลางวันประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียน และบุคลากรน้อย ซึ่งทำให้โรงเรียนสามารถติดตาม ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้

แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนขนาดเล็กจะดำเนินงานโครงการไปได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องมีการวางแผนในเรื่องงบประมาณอย่างรัดกุม และมีระบบการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดอื่น ๆ ดังนั้นการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลมากที่สุดต่อการจัดดำเนินงานโครงการในโรงเรียนขนาดเล็ก

ในโรงเรียนทุกขนาด โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจัยเรื่องกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นปัจจัยที่มีผลอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงปีการศึกษา 2534 ยังมีได้มีพระราชบัญญัติกองทุนเพื่ออาหารกลางวัน จึงมีโรงเรียนอยู่จำนวนน้อยมากที่สามารถหารายได้ หรืองบประมาณจัดตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิเพื่อนำดอกผลมาเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียนที่ยากจน โรงเรียนต่างๆ ที่ศึกษารังนี้ จึงพยายามใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากกระทรวงศึกษาธิการให้เพียงพอ ดังนั้นในปัจจุบันข้อนี้จึงเท่ากับมิได้มีส่วนสนับสนุน หรือส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียน

2. จากการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระหรือปัจจัยต่าง ๆ ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันในทางบวก และปัจจัยต่างๆ ทั้ง 11 ปัจจัยมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน กล่าวคือ ถ้าโรงเรียนมีปัจจัยต่างๆ อันเป็นองค์ประกอบของโครงการอาหารกลางวันมีอยู่อย่างมากย่อมส่งผลให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันมีประสิทธิภาพมากแต่ถ้าเกิดอุปสรรคกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง เช่น มีพื้นที่เกษตรไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน หรือหากฐานะเศรษฐกิจของชุมชนไม่ดี ย่อมทำให้ชุมชนไม่สามารถร่วมมือทั้งด้านงบประมาณ และแรงงานในการช่วยประกอบอาหารกลางวันได้ . เนื่องจากคนในชุมชนมีเศรษฐกิจไม่ดีต้องออกไปทำนาทำไร่ หรือหากินในต่างถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชัย ศรีเมือง (2532) ที่พบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกัน และส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันแล้วในที่สุดทำให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายของโครงการอาหารได้เด่นได้ เนื่องจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันดังกล่าว

3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเฉพาะปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยบางตัวที่สัมพันธ์กับโครงการอาหารกลางวันได้เด่นในโรงเรียนประถมศึกษาได้ดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้เด่นของโรงเรียนทุกประเภทมี 2 ปัจจัย โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และงบประมาณตามลำดับ ซึ่งปัจจัยทั้งสองสามารถร่วมกันทำนายคะแนนของผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้เด่นได้ร้อยละ 10.24 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .00 ($R^2 = .10242$, $F = .0000$)

โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานจากสมการมีดังนี้

$$Z' = .22733 Z_1 + .15850 Z_2$$

จะเห็นได้ว่าค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานของการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน มีค่ามากกว่าคะแนนงบประมาณ (.22733) ค่าเด่นของโรงเรียนทุกขนาดอันดับแรก คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน รองลงมา คือ งบประมาณ การที่ปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันเด่นในโรงเรียนทุกขนาดอาจเนื่องจาก

(1) การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ที่ได้นำกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง ไปบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนกับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เพื่อให้เกิดผลผลิตตามแนวโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันแล้วจึงนำผลผลิตเหล่านั้น ไปจำหน่ายให้กับสหกรณ์ร้านค้า เพื่อนำมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ แนวทางการดำเนินโครงการอาหารกลางวันของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ยังมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนได้รับอาหารกลางวันซึ่งเน้นทางด้านคุณค่าและปริมาณของอาหาร และเป็นการฝึกนิสัย โดยให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาการต่างๆ ที่ดำเนินในชั้นเรียน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวิธีการบูรณาการโครงการกับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ไว้อย่างละเอียดชัดเจนแล้ว ทั้งนี้จากผลการวิจัยของ พรทิพย์ ชัยชนะ (2529) และผาสุข อุทัย (2533) พบว่า การปฏิบัติงานของนักเรียนจะทำงานเป็นกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีการแบ่งหน้าที่และหมุนเวียนกันไปทำให้นักเรียนได้ฝึกทุกอย่างเพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และยังนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้ปกครองได้ใช้ปฏิบัติตามซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของนักเรียน โดยโรงเรียนได้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันได้จนครบ 7 ขั้นตอน

โรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่นทั่วประเทศ ทุกขนาด ต่างตระหนักถึงความสำคัญของการนำโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมาบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และสามารถนำไปใช้จนบังเกิดผลสำเร็จในลักษณะของโครงการอาหารกลางวันดีเด่นอันเป็นการสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

(2) งบประมาณ เป็นปัจจัยสำคัญมากปัจจัยหนึ่งซึ่งมีผลต่อการดำเนินโครงการ ทั้งนี้โครงการอาหารกลางวันต้องมีความสัมพันธ์กับโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนซึ่งอย่างน้อยโครงการและกิจกรรมเหล่านี้ ย่อมต้องใช้งบประมาณ เพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้อาจได้จากการระดมทุนหมุนเวียนเพิ่มเติม เช่น การจัดงาน โรงเรียน จัดผ้าป่า ให้ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินช่วยเหลือโครงการ เป็นต้น แล้วให้มีการทำบัญชี รับ-จ่ายเงินให้ถูกต้องตามระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ใน เอกสารคู่มือดังรายละเอียดตามหนังสือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ ศช.1402/3229 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2528 และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินโครงการ อาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ยังมีรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกำลังงบประมาณ และความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนถึงคณะครู ประชาชนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายที่จะเร่งขยายการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้ครบทุก โรงเรียน ก่อนวันที่ 5 ธันวาคม 2530 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งระดมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ให้เข้า มามีส่วนช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

สำหรับงบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เงินงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่ง ให้กับโรงเรียนประถมศึกษาจากหมวดรายจ่ายอื่นจำนวนหนึ่ง โดยให้โรงเรียนใช้จ่ายในลักษณะ ค่าตอบแทนใช้สอย และวัสดุในโครงการอาหารกลางวันเพื่อจัดซื้อวัสดุงานครัว วัสดุงานเกษตร และวัสดุบริโภค (เงินทุนหมุนเวียน) โดยถัวเฉลี่ยจ่ายได้ทุกรายการ

อนึ่ง วัสดุงานครัวและวัสดุงานเกษตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีอยู่บ้างแล้ว เนื่องจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสรรงบประมาณตามโครงการจัดหาสื่อ การเรียนการสอน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และค่าวัสดุการศึกษาให้ทุกปี

หากโรงเรียนใดมีวัสดุคงคลังที่จัดซื้อจากงบประมาณส่วนนี้อยู่บ้างแล้ว ก็อาจใช้งบประมาณจากโครงการอาหารกลางวันจัดซื้อเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อยเท่าที่จำเป็นได้ เพื่อจะได้นำเงินส่วนที่เหลือไปเป็นค่าใช้จ่ายประเภทวัสดุบริโภค (เงินทุนหมุนเวียน) ได้มากยิ่งขึ้น

2. เงินบริจาค หมายถึง เงินซึ่งส่วนราชการรับไว้เป็นกรรมสิทธิ์นอกเหนือจากงบประมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

3. เงินรายได้ หมายถึง เงินรายได้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน หรือกิจกรรมอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหาทุนสมทบโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ รายได้จากกิจกรรมต่อไปนี้

- 3.1 เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายอาหารแก่นักเรียน
- 3.2 เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน
- 3.3 ดอกผลอันเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจากเงินโครงการอาหารกลางวัน
- 3.4 รายได้อื่น ๆ ที่ได้รับในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

การดำเนินการเกี่ยวกับเงินโครงการอาหารกลางวัน ทั้งเงินงบประมาณ และเงินบริจาค หรือเงินอื่น ๆ ในโครงการอาหารกลางวันดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนจะต้องดำเนินการตามระเบียบของทางราชการโดยเคร่งครัด ทั้งนี้รวมถึงระเบียบเกี่ยวกับการเก็บรักษาเงิน และการเบิกจ่ายเงินของทางราชการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการรับเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ทางราชการ พ.ศ. 2526 โดยการปฏิบัติตามระเบียบเหล่านี้ต้องมี เจ้าหน้าที่การเงิน และพัสดุของโรงเรียนรับผิดชอบ เกี่ยวกับการจัดซื้อ การเบิกจ่าย การจัดทำบัญชีทุกประเภท และมีเจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวัน เป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดรายการอาหาร การขอซื้อ การจำหน่าย และการรับส่งเงินตามระเบียบที่กำหนด ทั้งนี้หัวหน้าสถานศึกษาจะต้องควบคุมการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประณตศึกษาพบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานได้

จากเงินงบประมาณ เงินบริจาค และเงินรายได้ หรือเงินสนับสนุนจากองค์การ มูลนิธิต่าง ๆ มีส่วนช่วยสนับสนุนเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ อาหารสด และอาหารแห้ง ให้สามารถใช้จ่ายอย่างพอเพียง และยังสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดปี การศึกษา ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับของงานวิจัยทุกเล่มที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแล้วว่า "ปัจจัยด้านงบประมาณนี้ มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของโครงการอาหารกลางวันมากโรงเรียนต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมรองรับการจัดอาหารกลางวันตลอดทั้งปี" (นวลสมร ชมะสุนทร, 2531) โครงการอาหารกลางวันที่อาจกล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จจนเป็น โรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่น และจากผลการวิจัยผู้บริหารและครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนทุกขนาด ต่างเห็นความสำคัญของปัจจัยทางด้านงบประมาณที่สามารถส่งผลให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินการไปสู่เป้าหมายตามนโยบายของโรงเรียนได้

2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นของโรงเรียนขนาดใหญ่ (ประเภทที่ 1) มี 1 ปัจจัย คือ รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน เมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการทำนายคะแนนของผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นได้ร้อยละ 8.52 อย่างมีนัยสำคัญ ($R^2 = 0.8520$, $f = .0000$)

โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานจากสมการ คือ

$$Z' = .29183 Z_{10}$$

การที่รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน มีความสัมพันธ์กับโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดใหญ่ อาจเนื่องจาก

รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน ของโรงเรียนขนาดใหญ่มีการจัดรูปแบบได้สมบูรณ์กว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ ฤาเดช เกิดวิชัย (2530) ซึ่งพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ มีเศรษฐกิจดี นักเรียนมีกำลังซื้อสูง โรงเรียนมักอยู่ในเขตเมือง และสามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงสามารถจัดเตรียมข้าว และกับข้าวให้นักเรียนทุกคนโดยนักเรียนไม่ต้องเตรียมมาจากบ้านเลย ไม่มีระบบบริการแต่เป็นระบบซื้อขาย ในด้านของนมถั่วเหลือง (อาหารเสริม) ส่วนใหญ่โรงเรียนทุกขนาดทำนาน ๆ ครั้ง ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ทำทุกวัน นักเรียนจึงได้รับทั้งอาหารหลัก และอาหารเสริม

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติยังมีเกณฑ์ดำเนินงานโดยให้โรงเรียนขนาดใหญ่ที่จะเข้ารับการประเมินโครงการอาหารกลางวันดีดีเด่นควรได้จัดทำ เป็นรูปแบบอาหารชุด (รายงานการประชุมปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบการจัดโครงการอาหารกลางวัน, 2535) อันเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดทั้งปริมาณ และคุณค่าทางโภชนาการประกอบด้วยข้าว กับข้าว และขนม หรือ ผลไม้ เหมาะกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งกล่าวได้ว่าทั้งหมดเป็นจุดเด่นของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนขนาดนี้ จึงส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานโดยโครงการอาหารกลางวันก็ไม่มีขาดทุน ทั้งยังสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา ในขณะที่โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กต้องเลือกใช้รูปแบบในการจัดทำอาหารกลางวันที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่น โดยกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งมีความพร้อมอยู่แล้วต่างพยายามพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันให้ดี หรือเหมาะสมโดยโรงเรียนสามารถดำเนินงานต่าง ๆ จนเป็นโครงการอาหารกลางวันดีดีเด่นได้

2.3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีดีเด่น ของโรงเรียนขนาดกลาง (ประเภทที่ 2) มี 2 ปัจจัย โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ คือ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน และ งบประมาณ ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้งสองสามารถทำนายคะแนนประเมินโครงการอาหารกลางวันดีดีเด่นได้ร้อยละ 15.61 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .00 ($R^2 = 0.15612$, $F = .0000$)

โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานจากสมการ มีดังนี้

$$Z' = .30705 Z_1 + 0.1829 Z_2$$

จะเห็นได้ว่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานของกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมีค่ามากกว่าคะแนนงบประมาณ (.30705 > .01829) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดกลางนั้นอันดับแรกคือ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน รองลงมา คือ งบประมาณ การที่ปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานในโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดกลางอาจเนื่องมาจาก

(1) กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้พัฒนาการจัดกิจกรรมสหกรณ์ให้เป็นแบบครบวงจรรูปแบบการดำเนินงานประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการออมทรัพย์ หรือการรวมทุนจากสมาชิกเพื่อก่อตั้งสหกรณ์จัดการออมทรัพย์ของสมาชิกเพื่อเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักออมทรัพย์ โดยสหกรณ์จะจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากให้สมาชิกในอัตราที่สูงกว่าแหล่งเงินฝากจากสถาบันอื่น ๆ และสมาชิกไม่ต้องเสียภาษีเงินได้สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากจากสหกรณ์ด้วย เนื่องจากสมาชิกของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตซึ่งมีเงินทุนน้อย มีความจำเป็นต้องได้เงินไปลงทุนในการประกอบการผลิตของสมาชิกสหกรณ์ โดยสหกรณ์จะจัดหา เงินทุนให้สมาชิกกู้ และ สหกรณ์จะแนะนำ และ ควบคุมการใช้เงินกู้ สหกรณ์จะจ่ายเงินกู้แก่สมาชิกทั้งในรูปเงินสด หรือจ่ายเป็นสิ่งของที่จำเป็นในการผลิตของสมาชิกตามที่สมาชิกต้องการ

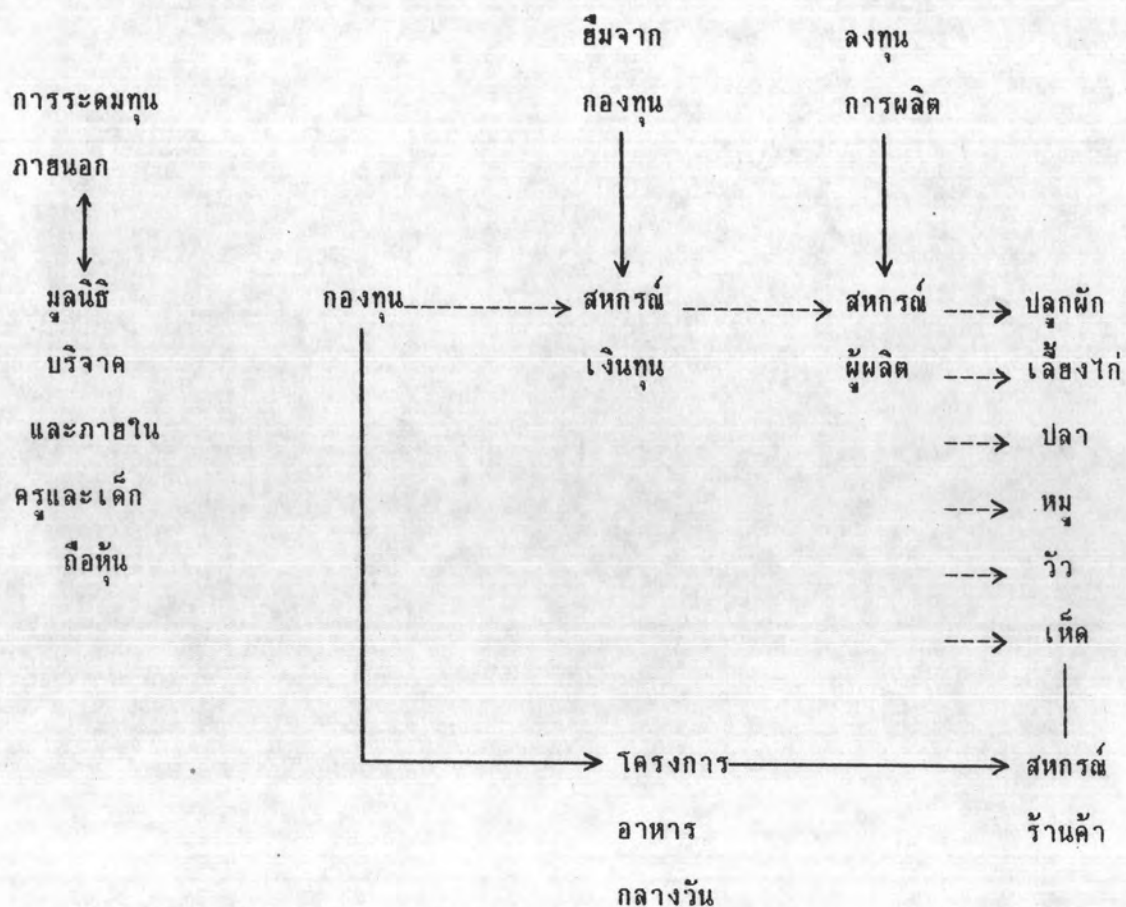
2. กิจกรรมร้านค้าของสหกรณ์ สหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการผลิตของสมาชิก เช่น เมล็ดพันธ์ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช อาหารสัตว์ เป็นต้น รวมทั้งการจัดหาสินค้าบริโภคและอุปโภค ที่สมาชิกต้องการมาจัดจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง ซึ่งสหกรณ์จะรวบรวมความต้องการของสมาชิกสหกรณ์แล้วไปทำการจัดซื้อมาบริการแก่สมาชิก โดยการซื้อวัสดุอุปกรณ์หรือสินค้าอุปโภคบริโภคครั้งละมาก ๆ จะทำให้ซื้อได้ในราคาที่ถูกลง ดังนั้นสหกรณ์จึงจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์หรือสินค้าบริโภคและอุปโภคให้กับสมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ซึ่งจะเป็นผลดีต่อสมาชิกในการที่สมาชิกจะได้สินค้าที่มีคุณภาพในราคาที่ยุติธรรม ทำให้สมาชิกประหยัดค่าใช้จ่ายได้เป็นอย่างดี

3. กิจกรรมส่งเสริมการผลิต ส่งเสริมให้สมาชิกรวมช่วยกันผลิตและให้สมาชิกรู้จักหารายได้ด้วยการทำงานร่วมกันผลิตสื่อต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมตามกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ และวิชาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรวบรวมผลิตผลที่สมาชิกผลิตได้ไปจัดจำหน่าย เพื่อให้สมาชิกได้รับราคาผลผลิตที่ดี และเป็นธรรม มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางไม่ให้พ่อค้าคนกลางกดราคาผลผลิตของสมาชิก นอกจากนี้การที่สมาชิกรวมกลุ่มกันผลิตจะทำให้ลดต้นทุนการผลิต และการปฏิบัติงานร่วมกันจะทำให้สมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการผลิตได้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่สหกรณ์ทำหน้าที่เป็น ผู้ขายผลผลิตให้กับสมาชิกโดยรวบรวมผลผลิตของสมาชิกแล้วจำหน่ายต่อไปยังผู้บริโภค สหกรณ์สามารถลดต้นทุนการขนส่งเฉลี่ยต่อหน่วยลงได้แทนที่จะให้สมาชิกแต่ละคนต่างรับภาระด้านขนส่งเอง ซึ่งจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงกว่า ให้สหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการแทน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

จากรูปแบบการดำเนินของสหกรณ์โรงเรียนแบบครบวงจร อันประกอบด้วย กิจกรรมการออมทรัพย์ กิจกรรมร้านค้า และกิจกรรมส่งเสริมการผลิตของสหกรณ์โรงเรียนดังกล่าว ทำให้นักเรียนได้รับความรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงในเรื่อง การรวมกลุ่มกันซื้อ การรวมกลุ่มกันขาย การรวมกลุ่มกันผลิต รวมทั้งการบริโภคอย่างประหยัดได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นแนวทางให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (ฉัตรชัย สารเสวด, 2533)

สำหรับโรงเรียนขนาดกลาง (ประเภทที่ 2) ซึ่งชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง นักเรียนมีกำลังซื้อพอสมควร และมีความพร้อมในการที่จะพึ่งตนเองได้ อาจเล็งเห็นความสำคัญของการพยายามพึ่งตนเอง และหาแนวทางส่งเสริมกิจกรรมย่อย ๆ ของสหกรณ์ในโรงเรียน ให้สามารถปฏิบัติได้จริงในโรงเรียน โดยสามารถจัดกิจกรรมสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวันได้เป็นอย่างดีจนโรงเรียนขนาดกลางนี้ต่างเห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสหกรณ์นี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โรงเรียนมีโครงการอาหารกลางวันดีเด่นได้ และยังสามารถเสนอในรูปแบบภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 7 การจัดโครงการอาหารกลางวันแบบพึ่งตนเอง

(ที่มา : รายงานสัมมนาฝ่ายปฏิบัติการโครงการอาหารกลางวัน, 2532)

ดังนั้นจากแผนภูมิที่ 7 เป็นแผนของการจัดโครงการอาหารกลางวันแบบพึ่งตนเอง ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการตั้งกองทุน และการนำกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเข้ามาสัมพันธ์ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันเป็นแบบพึ่งตนเองและครบวงจรมีความเป็นไปได้มากขึ้น และเป็นการสนับสนุนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ที่กำหนดให้กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นำรายได้ และผลผลิตมาสนับสนุนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนโดยครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

(2) งบประมาณเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการและบริหารของโครงการอาหารกลางวัน กล่าวคือ นอกจากกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนแล้ว งบประมาณยังเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ เป็นลำดับต่อมาในโรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งอยู่ในลักษณะที่ต้องพึ่งตนเองเข้าไปสู่การพัฒนาให้มีความเจริญ หรือเกิดผลงาน โดยการพยายามดำเนินการกิจกรรมหรือริเริ่มโครงการต่างๆ เช่น โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เอื้อให้การจัดโครงการอาหารกลางวันสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ซึ่ง ทั้งนี้และทั้งนั้น ในการแก้ปัญหาอุปสรรคเพื่อให้โครงการเกษตรหรือกิจกรรมต่างๆ สามารถเอื้อต่อการจัดโครงการอาหารกลางวัน จึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณมาสนับสนุนเพิ่มเติม ในระยะเริ่มแรกของกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว อันมีผลการวิจัยที่แสดงว่า งบประมาณเป็น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดกลาง โดยที่โรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งอยู่ในระดับพอพึ่งตนเองได้ต้องคำนึงถึง งบประมาณค่าอาหารเป็น ส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฤาเดช เกิดวิชัย (2531) ที่พบว่าโรงเรียนขนาดกลาง จะคำนึงถึงงบประมาณค่าอาหารเป็นส่วนใหญ่ และใช้วิธีขายอาหารถูกเพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียน ใช้ไปได้ยาวนานที่สุด

2.4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นของโรงเรียนขนาดเล็ก (ประเภทที่ 3) มี 1 ปัจจัย คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน เมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการทำงานคะแนนการประเมินโครงการอาหารกลางวันดีเด่นได้ร้อยละ 10.53 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .00 ($R^2 = .10527$, $F = .0000$)

โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานจากสมการ

$$Z' = .32447 Z_9$$

การที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดเล็ก อาจเนื่องมาจากความจำกัดของโรงเรียน และท้องถิ่นเอง จึงทำให้โรงเรียนขนาดเล็ก ต้องพยายามเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติกันเอง โดยให้รู้จักการปฏิบัติตามกิจกรรมการบูรณาการตั้งแต่ชั้นที่ 1 การเตรียมผลผลิต (ในท้องถิ่น) จนถึงชั้นที่ 7 การถนอมอาหาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้ให้แนวคิดในการปฏิบัติแก่โรงเรียนไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน คือ การจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน โดยการบูรณาการการเรียนการสอนจากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เข้าด้วยกัน โดยใช้กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง เพื่อให้เกิดผลผลิตนำมาใช้ในการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทาน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน เป็นการทำให้เกิดผลดีต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ทำให้นักเรียนมีความรู้ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการเรียน การเลือกซื้ออาหารที่มีคุณค่า สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (สรุปผลการประชุมสัมมนางานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน, 2535)

ในการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันต้องอาศัยผลผลิตจากการเกษตรมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และเป็นไปตามหลักวิชาโภชนาการในโรงเรียน โดยในเรื่องเดียวกัน เพ็ญศรี ลักษณะงาม (2527) ได้พบว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนยังช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์อันจะนำไปปฏิบัติได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับ นวลสมร ชมะสุนทร (2531) และฤาเดช เกิดวิชัย (2532) ที่พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมอาหารกลางวันให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน อันดับแรกคือ ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองดีขึ้น อันดับที่สองคือ นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนไปช่วยผู้ปกครองที่บ้าน และจะสร้างนิสัยที่ดีบางประการ เช่น ความเป็นระเบียบ ความกตัญญู เป็นต้น

แนวทางการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางไว้อย่างชัดเจนแล้วในคู่มือบริหารโครงการอาหารกลางวันทั้งฉบับ พ.ศ. 2528 และ 2530 จึงมิได้กล่าวในรายละเอียดถึงวิธีการบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และตัวอย่างการจัดตารางสอนในเนื้อหางานบ้าน งานเกษตร นอกจากนี้ชี้ให้เห็นถึงภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก (ประเภทที่ 3) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ขาดแคลน อยู่ในสภาพเศรษฐกิจต่ำ พ่อแม่นักเรียนยากจน โรงเรียนอยู่ในพื้นที่แห้งแล้ง น้ำที่จะทำการเกษตรไม่มี น้ำดื่มมีจำกัด ไม่สามารถหิ้ววัดหรือผู้ปกครองได้ (สรุปผลการประชุมสัมมนางานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน, 2534) จึงเป็นการดีที่โรงเรียนสามารถนำโครงการไปบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันกล่าว คือ โรงเรียนขนาดเล็กนี้สามารถดำเนินการตามโครงการได้โดยจัดระบบภายในโรงเรียนได้อย่างสะดวกเนื่องจากไม่มีความซับซ้อนมาก และการติดตาม ควบคุมดูแลต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดก็สามารถปฏิบัติได้ในแนวเดียวกัน ดังนั้นในโรงเรียนขนาดเล็กจึงให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนจึงปรากฏผลการวิจัยว่าการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น

จากการวิจัยที่แยกผลการวิเคราะห์ตามขนาด (ประเภท) ของโรงเรียน ทำให้มีข้อนำสังเกตที่พบเฉพาะโรงเรียนขนาดกลาง (ประเภทที่ 2) กับโรงเรียนทุกขนาด ที่ปัจจัยด้านงบประมาณเป็นปัจจัยอันหนึ่ง ในสองปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น ในขณะที่พบว่า รูปแบบการจัดอาหารกลางวันเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้นที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ประเภทที่ 1) และการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็ก (ประเภทที่ 3) ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ในสภาพที่แตกต่างกันของท้องถิ่น ทั้งสภาพความพร้อม และฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณใกล้เคียง กับโรงเรียนย่อมมีความสัมพันธ์หรือส่งผลกระทบต่อการทำงานในโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า สภาพ และขนาดของโรงเรียน ที่แตกต่างกันย่อมอาศัยปัจจัยหรือองค์ประกอบเฉพาะที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนาเพียงบางปัจจัยเท่านั้น ก็สามารถส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้โดยมิจำเป็นต้องทุ่มเทบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนทรัพยากรที่เกินความจำเป็นในบางท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาหาข้อมูลอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากร และงบประมาณแก่โรงเรียนต่าง ๆ เป็นไปอย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดตามความต้องการและตามสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ของทุกขนาดโรงเรียน จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1.1 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน
  - 1.2 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ
  - 1.3 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ
  - 1.4 โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ควรนำมาพัฒนา และให้การสนับสนุนอย่างน้อย 2 ปัจจัย คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และงบประมาณ
2. ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 7 ประการ คือ
- 2.1 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน
  - 2.2 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกัน
  - 2.3 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ
  - 2.4 มีการจัดครัวแควผลิตกันดูแลอาหารกลางวันในโรงเรียน
  - 2.5 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ
  - 2.6 โรงเรียนจัดกิจกรรมอาหารกลางวันได้ถูกต้องตามหลักของโภชนาการ
  - 2.7 โรงเรียนได้จัดรูปแบบอาหารกลางวันตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ควรนำมาพัฒนา และให้การสนับสนุนอย่างน้อย 1 ปัจจัย คือ รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน
3. ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 9 ประการ คือ
- 3.1 โรงเรียนมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน

- 3.2 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกัน
- 3.3 ผู้บริหารของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและเป้าหมายของการจัดดำเนินงานโครงการ
- 3.4 มีการจัดครูเวรผลิตกันดูแลอาหารกลางวันในโรงเรียน
- 3.5 มีการให้ความรู้ อบรม หรือแจ้งให้ครูทุกคนได้นำกิจกรรมในโครงการไปสอดแทรกในวิชาที่สอนตามความเหมาะสม
- 3.6 มีการให้บริการ หรือจำหน่ายอาหารกลางวันได้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน
- 3.7 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการอาหาร
- 3.8 โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียน ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 3.9 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ควรนำมาพัฒนา และให้การสนับสนุนอย่างน้อย 2 ปัจจัย คือ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน และงบประมาณ

4. ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กลงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ

- 4.1 โรงเรียนมีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ควรนำมาพัฒนา และให้การสนับสนุนอย่างน้อย 1 ปัจจัย คือ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโรงเรียนทุกขนาดสามารถนำผลการพยากรณ์ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้เสนอไปใช้ (แสดงในตารางที่ 23) โดยมีตัวแปรตาม Y เป็นคะแนนที่ได้จากการประเมินโครงการอาหารกลางวันดีเด่น และตัวแปรอิสระ X ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น และผลการพยากรณ์ต่างๆ หรือผลการถดถอย เป็นดังนี้

5.1 โรงเรียนทุกขนาด มี 2 ปัจจัย (X_9 =การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน และ X_8 =งบประมาณ)

1. ในรูปของคะแนนดิบ

$$Y' = 28.78243 + 2.18020 X_9 + 1.41175 X_8$$

2. ในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .22733 Z_9 + .15850 Z_8$$

5.2 โรงเรียนขนาดใหญ่ มี 1 ปัจจัย (X_{10} =รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน)

1. ในรูปของคะแนนดิบ

$$Y' = 34.30908 + 2.80316 X_{10}$$

2. ในรูปของคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .29183 Z_{10}$$

5.3 โรงเรียนขนาดกลาง มี 2 ปัจจัย (X_5 =กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน และ X_6 =งบประมาณ)

1. ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 28.23186 + 2.05654 X_5 + 1.76005 X_6$$

2. ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .30705 Z_5 + .18729 Z_6$$

5.4 โรงเรียนขนาดเล็ก มี 1 ปัจจัย (X_9 =การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน)

1. ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 30.97137 + 2.86758 X_9$$

2. ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .324467 Z_9$$

ในการพิจารณาปัจจัย หรือองค์ประกอบต่างๆ นั้นโรงเรียนที่เข้าประกวดโครงการอาหารกลางวันดีเด่นควรพิจารณาปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของโครงการอย่างน้อยที่สุด 1 หรือ 2 ปัจจัย ดังที่ได้เสนอข้างต้นตามแต่ขนาดของโรงเรียน ซึ่งค่าน้ำหนักความสำคัญ (Beta - Weight)

จะอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน หากโรงเรียนในขนาดใดมี 2 ปัจจัยก็ให้พิจารณาปัจจัยที่มีน้ำหนักความสำคัญที่มีค่ามาก่อนเนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญอันดับแรก และการพิจารณาในรูปคะแนนดิบจะเป็นการพิจารณาการให้คะแนนตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่น (ภาคผนวก ค) ตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนทุกขนาดที่เข้าประกวดโครงการอาหารกลางวันดีเด่นสามารถพิจารณาได้จากปัจจัย 2 ประการ คือ X_9 = การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันและ X_{10} = งบประมาณ โดยสมการในรูปของคะแนนดิบ เป็นดังนี้

$$Y' = 28.78243 + 2.18020 X_9 + 1.41175 X_{10}$$

Y' คือ คะแนน หรือค่าคะแนนของตัวแปรตามที่ได้จากการทำนาย

a คือ ค่าคงที่ มีค่าเท่ากับ 28.78243

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_{11}$ คือ คะแนนของปัจจัยต่างๆ ตัวที่ 1, 2, 3, ..., 11

จากสมการข้างต้นเมื่อมีการแทนค่าคะแนนแล้วจะสามารถเปรียบเทียบคะแนนที่ได้ในกลุ่มโรงเรียนที่เข้าประกวดเหล่านั้น โดยจะทำให้ทราบถึงความแตกต่างของคะแนนที่ได้รับ และสามารถจัดลำดับของโรงเรียนที่เข้าประกวดได้อย่างเป็นปรนัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาตัวแปร หรือปัจจัยอื่น ในเรื่องเดียวกันนี้เพิ่มเติม โดยการนำปัจจัยที่เป็นลักษณะอื่น ๆ เช่น อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชาเอก ทักษะของผู้ร่วมในคณะกรรมการ และประสบการณ์ ระยะเวลาที่จัดดำเนินโครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น เนื่องจากการเพิ่มตัวแปรดังกล่าว อาจทำให้การศึกษามีความลึกซึ้ง และเข้าใจผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นได้ยิ่งขึ้น

2. ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโดย

2.1 ศึกษาเฉพาะประเภท (ขนาด) ใดประเภทหนึ่งที่ดีเด่น

2.2 ศึกษาโครงการอาหารกลางวันดีเด่น ในปีการศึกษาต่อมาที่มีการจัดตั้งกองทุน
อาหารกลางวันแล้ว

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่น กับ
โรงเรียนอื่น ๆ